

Uprchlíci z Ukrajiny vládnou tuzemským online diskuzím. Češi jsou solidární a vyjadřují podporu

9.5.2023 - Lukáš Houdek | HateFree Culture

Ukrajínští uprchlíci si od ruské invaze na Ukrajinu drží prvenství mezi marginalizovanými skupinami co do počtu komentářů zveřejněných v českých online diskuzích. Vyplývá to z dat společnosti Toxin, která pro HateFree Culture český diskuzní prostor od začátku loňského roku sleduje. Naprostá většina publikovaných komentářů je pozitivních, Češi v nich vyjadřují solidaritu, podporu a organizují pomoc. Trnem v oku je diskutérům nejčastěji majetek některých lidí prchajících před válkou i dojem, že stát nepodporuje české občany v nouzi stejně jako uprchlíky. Dávají je také do souvislosti se zvyšováním cen energií a potravin.

Vloni od jara do prosince ovládli diskuse na českém internetu ve srovnání s dalšími minoritami a marginalizovanými skupinami Ukrajinci – především v roli válečných uprchlíků. Je až několikanásobně vyšší. V průměru se ve sledovaném období (tedy od loňského dubna do prosince) pohyboval mezi 400 - 500 diskuzními příspěvky měsíčně. V průběhu času se sentiment i témata narativu měnila. Od počátky ruské invaze však stále výrazně převažují pozitivní komentáře nad negativními, i když ty v některých měsících narůstají zejména v návaznosti na cíleně šířený proruský narativ skrz dezinformační média, e-maily nebo protestní akce. Dalšími důvody nevraživosti vůči ukrajinským uprchlíkům jsou zhoršující se ekonomická situace řady Čechů nebo zdražování zboží a služeb. Tato témata v diskusích sílí od konce léta.

Muž 50+ žijící v regionech

Nejvíce komentářů k tématu Ukrajinců bylo zveřejněno na sociální síti Facebook a ve fórech zpravodajských médií. Zhruba 3 % tvořily komentáře na Twitteru a méně než 1 % komentáře na sítích YouTube a LinkedIn. Nejvíce negativních příspěvků bylo napsáno hned v dubnu (29 % oproti 71 % pozitivních) a v květnu (28 % oproti 72 % pozitivních). Od června do konce roku oscilovaly negativní komentáře mezi 24 a 25 %.

Analýza diskuzí na českém internetu na toto téma odhaluje také mezigenerační rozdíly ve vnímání tématu. Největší negativní postoj vůči ukrajinským uprchlíkům jeví diskutéři ve věkové skupině 55-60 let. Jedná se především o tu skupinu občanů, na kterou silně působí dezinformace šířené například v řetězových e-mailech. Nejaktivnějším diskutérem v tomto duchu je pak muž 50+ středoškolského vzdělání žijící mimo velká města. U lidí starších šedesáti let však pozorujeme naopak názorový posun ke smířlivějšímu vnímání problematiky. Z hlediska socioekonomického (bez ohledu na věk) se nejvíce nenávislných komentářů vůči Ukrajincům objevovalo v nižší socioekonomické vrstvě, která hůře čelí dezinformacím a je citlivější na nedostatek finančních prostředků a nárůst cen.

Podpora a solidarita

Nejčastěji jsou ukrajinští uprchlíci zmiňováni v kontextu solidarity a potřeby pomoci, kdy lidé takovou pomoc organizují, případně o ní diskutují. V prvních dnech od vypuknutí válečného konfliktu byl náboj diskuzí velmi pozitivní a nadšený co do pomoci prchajícím. Nadšení začalo záhy upadat, přesto se však drží dlouhodobě na prvním místě žebříčku diskutovaných témat. Zatímco v dubnu 2022 tyto komentáře na českém internetu tvořily 25 % všech příspěvků o Ukrajincích, v květnu a červnu to bylo 23 %. V dalších měsících se v průměru drží na 21 %.

Druhým nejčastějším tématem je pomoc státních institucí na úkor českých občanů, které měl stát nechat na holičkách. Zatímco v dubnu loňského roku tvořily tyto komentáře 14 % a v květnu dokonce 17 % všech příspěvků, jejich podíl postupně zřetelně klesal až na 5 % v posledních měsících loňského roku. Naopak několikanásobný nárůst byl zaznamenán u diskuzí o uprchlících ze země zmítané válkou jako o původcích zdražování energií. Zatímco v dubnu tvořily jen polovinu procenta, v září se vyšplhaly až na hodnotu 5 %. Podobný trend se pak ukazuje také u stížností na Ukrajince, kteří berou práci českým občanům (z 0,5 % v dubnu na téměř 4 % v listopadu).

Narativ o bohatých uprchlících v luxusních autech a s drahými telefony, kteří naši pomoci využívají, ač ji nepotřebují, byl silný v dubnu loňského roku (bezmála 6 % všech příspěvků), posléze začal poměrně rychle slábnout, až se v prosinci dostal na zanedbatelné hodnoty (0,5 %). Dalšími diskutovanými tématy byl například sexbyznys v souvislosti s ukrajinskými uprchlíky ženského pohlaví, případně kritika odchodu Ukrajinců do Česka namísto zapojení do bojů na svém území. V dubnu bylo zveřejněno poměrově také 3,5 % příspěvků na téma Ukrajinců coby fašistů, kopírující narativ šířený ruskou propagandou. Tento trend ale už během léta začal výrazně slábnout.

Rusové v oblibě nejsou

V souvislosti s válkou na Ukrajině byla také hojně diskutovaná další skupina obyvatel – Rusové. Ti se tak stali (oproti době před invazí) hned po Ukrajincích druhou nejdiskutovanější skupinou. Celkem bylo od dubna do prosince 2022 zveřejněno něco přes jeden a čtvrt milionu komentářů. Nejvíce pak v prvních měsících války, jejich počet potom postupně v čase klesal. Většina komentářů byla negativních. V souvislosti s Rusy na českém území se komentáře týkaly především mobilizace v jejich vlasti a útěku některých z nich před ní. Objevovaly se také výzvy k zabavení jejich nemovitostí v Česku.

Ukrajina versus Sýrie

Uprchlíci v souvislosti s válkou na Ukrajině hýbou internetem podobně jako ti, kteří od roku 2015 prchali v důsledku války v Sýrii. Jelikož HateFree Culture [měřila diskuze v českém online prostoru také tehdy](#), nabízí se srovnání. Zatímco dnes je v průměru 75 % komentářů na jejich adresu pozitivních, v případě syrských uprchlíků to bylo přesně naopak. Pozitivních bylo jen asi 25 %, ty s negativním nábojem byly ve většině případů nenávistné.

Online versus offline

Invaze Ruské federace na Ukrajinu se však neprojevuje jen v diskuzích na českém internetu, ale také v ulicích. Podle statistik organizace In IUSTITIA, která shromažďuje nejucelenější informace o předsudečném násilí v Česku, počet útoků namířených proti ruské či ukrajinské národnosti po začátku ruské invaze na Ukrajinu významně vzrostl. Zatímco v letech 2015-2021 tvořily tyto útoky vždy mezi 1,3 % a 5,1 % z celkového počtu zaznamenaných předsudečných útoků, v roce 2022 se tento podíl zvýšil na 21 %.

Celkem In IUSTITIA za rok 2022 zaregistrovala 27 útoků motivovaných předsudky vůči ukrajinské nebo ruské národnosti. Z toho proti ukrajinské národnosti bylo namířených 15 útoků, proti ruské 12. Nejčastější formou napadení byly slovní útoky, kterých In IUSTITIA eviduje 16. Druhou nejčastější formou byly fyzické útoky. Těch organizace zaznamenala 11, z toho 10 proti lidem ukrajinské národnosti. Dále docházelo k zastrašování nebo vyhrožování a k útokům na majetek. Drtivá většina útoků se přitom odehrála ve fyzickém, nikoli v online prostoru.

Lze předpokládat, že evidovaný počet útoků za loňský rok ještě vzroste, protože k nahlášení některých útoků může docházet až zpětně. Naprostou většinu útoků navíc oběti z různých důvodů nehlásí.

In IUSTITIA na vzrůstající počet nenávistných útoků reagovala už v dubnu loňského roku zřízením pravidelné poradenské linky v ukrajinštině a ruštině, která je v provozu každý čtvrtek od 16 do 18 hodin na čísle +420 800 922 922. Skrze ni se lidé ozyvají nejen v případě násilí, ale stále častěji též v oblasti diskriminace v zaměstnání či bydlení.